نقش خانواده درتوانمندی اقتصاد فرزندان

زهرا قدوسی*

چکیده

این مقاله با موضوع «نقش خانواده در توانمندی اقتصاد فرزندان» سعی دارد به جایگاه خانواده در رشد اقتصادی فرزندان بپردازد، اینکه خانواده چه اندازه در رشد اقتصادی کوکان نقش دارد و از چه راه‌هایی می‌توان به این مهّم رسید.

در تربیت فرزندان، توجه به مسائل اقتصادی خانواده و آموزش راه‌های جلوگیری از اسراف و تبذیر به آنان اهمیّت بسیاری دارد؛ چراکه پایه‌های همه اصول تربیتی از جمله رعایت میانه‌روی، پرهیز از خواسته‌های غیرضروری و دوری از حرص و ولع مادّی، در تربیت خانوادگی به‌ویژه در دوران کودکی هر فرد ریشه دارد. البته از آنجا که مادران وقت بیشتری را با بچه‌ها در خانه می‌گذرانند، در پرورش روحیه اقتصادی و شکل‌گیری نگاه فرزندان به زندگی، نقش پررنگ و قابل توجهی دارند و هر گفتار، رفتار و عمل مادران و پدران در رفتار و اندیشه کودکان آن‌ها منعکس می‌شود.

بهتر است والدین با نگرش تربیتی انجام برخی از کارهای ساده و آسان را به کودک واگذار کنند و در مقابل تلاشی که فرزند انجام می‌دهد، او را تشویق کنند و به تدریج به میزان مسئولیت‌های او اضافه کنند و او را برای یک زندگی متحرک و پر تکاپو آماده سازند، که این امر زمینه‌ساز موفقیت اقتصادی او در آینده خواهد شد.

واژگان کلیدی

خانواده، والدین، فرزند، اقتصاد، مسئولیت‌پذیری، صرفه‌جویی، نقش و جایگاه، پول تو جیبی.

---

*. کارشناسی‌ارشد تفسیر و علوم قرآن جامعه‌المصطفی ﷺ العالمیه، ghodosi2010@yahoo.com

مقدمه

خانواده به عنوان اوّلین، مؤثرترین، مهّم‌ترین کانون رشد و تربیت و منبع کسب اطلاع در شکل‌گیری و ایجاد سلامت روانی نقش ارزنده‌ای را دارد و هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند ادّعای سلامت کند مگر این‌که از خانواده‌های سالمی برخوردار باشد. شخصیّت فرزندان در نهاد خانواده شکل می‌گیرد و شالوده هویّت آنان در آن پایه‌ریزی می‌شود و بسیاری از اصول فردی و اجتماعی را در این آموزشگاه می‌آموزند از اعمال، کردار و گفتار پدر و مادر خود سرمشق می‌گیرند. رفتار کودکان همانند آیینه ایست که والدین رفتار خود را در آن می‌توانند مشاهده کنند. فرزندان از والدین خود تقلید می‌پذیرند و همانندسازی می‌کنند.

برخی از والدین تربیت را در غیر از مباحث اقتصادی می‌دانند و برخی دیگر آموختن اقتصاد را مربوط به سنین جوانی می‌دانند برخلاف باور این گروه از والدین، یادگیری در دوران کودکی از اهمیّت بسزایی برخوردار است؛ در هر زمینه‌ای که باشد. اعمّ از شخصیّتی، اخلاقی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... . از همین‌روست که ضرورت این مسأله آشکار خواهد شد که خانواده چه جایگاه و موقعیتی در اقتصاد فرزندان دارد.

همانطور که در خانواده والدین باید مدیریت عاطفی، روانی و اجتماعی را برای ایجاد روابط دوستانه و رسیدن به تکامل خانواده به عهده گیرند و عمل کنند، باید بر دخل و خرج خانواده نیز مدیریت کنند. مدیریت اقتصادی خانواده در شرایط عادی باید براساس میزان درآمدهای یکی از اعضای خانواده و هزینه‌ها تنظیم شود.

مدیریت اقتصاد در خانواده تنها محدود به خانواده‌های مرفه و ثروتمند نیست. این علم برای اقشار کم‌درآمد که اتفاقا دخل و خرجشان همخوانی ندارد کاربردهای بیشتری خواهد داشت. از نکات قابل توجه در اقتصاد خانواده این است که افزایش درآمد، به معنی بهبود معاش خانواده نیست؛ بلکه مدیریت هزینه‌هاست که هنر گردانندگان اقتصاد خانواده را آشکار می‌کند. خانواده‌ها نمی‌توانند هنگام مواجهه با کمبود بودجه‌شان یک متمم بودجه بیاورند و هزینه‌های اضافی را حذف کنند؛ بنابراین باید قادر باشند هزینه‌ها را مدیریت کنند.

اقتصاد خانواده

اقتصاد خانواده نقش مهمّی در اقتصاد ملل مختلف دارد. بخش قابل توجهی از کسب و کارهای موجود بر پایه مدیریت یا مالکیت خانوادگی استوار است، به طوری که حدود نیمی از

تولید ناخالص ملی از طریق این کسب و کارها تأمین می‌شود. شیوهٔ مدیریت اقتصادی خانواده-ها امروزه بخش عمده‌ای از هویّت آنان را تشکیل می‌دهد. رونق و شکوفایی اقتصادی، رشد و ترقّی خانواده را در پی خواهد داشت. آنچه باعث حفظ و رونق اقتصاد خانواده‌ها و به تبع آن اقتصاد کشورها می‌گردد، آموختن این مطلب است که چگونه با کسانی که به آن‌ها علاقه و ارتباط عاطفی داریم، ارتباطات مالی سالم و مناسبی داشته باشیم.

آنچه به راستی اقتصاد خانواده را منحصر به فرد می‌کند وجود ارتباطات درونی بین نقش-های شغلی و خانوادگی است، یعنی رابطه‌ای که به طور معمول و در غیر از مباحث اقتصادی خانواده یافت نمی‌شود. درک این ارتباطات درونی را می‌توان شاه کلید سالم سازی اقتصاد خانواده دانست. نگرش سیستمی درک روشنی از تأثیر متقابل دو سیستم فرعی خانواده و اقتصاد را بر یکدیگر و بر محیط ارائه می‌دهد. باید باور داشت که اقتصاد خانواده یک فعالیت جدی و رسمی است نه تفنن و سرگرمی. این بدین معنا نیست که شما نمی‌توانید یا نباید ارتباطی عاطفی با فعالیت‌های مربوط اقتصاد برقرار کنید، بلکه موضوع اصلی این است که برای تأمین هزینه‌ها، به اقتصادی حلال، سودآور و موفقیت‌آمیز نیاز است. هر خانواده بنگاه اقتصادی کوچکی تلقّی شده است که نیاز به مدیریت بر منابع دارد. صرفه‌جویی، قناعت و پرهیز از تجمل‌گرایی و چشم و همچشمی از ملزومات اجرای مدیریت اقتصادی خانواده‌ها و تضمین‌کنندهٔ موفقیت آن است. (احمدی خراسانی، مدیریت اقتصاد خانواده)

زنان و مدیریت اقتصاد خانواده

زنان در مدیریت و برنامه‌ریزی الگوهای مصرفی در خانواده نقش اصلی را دارند. با توجه به جایگاهی که زن در خانواده به‌عنوان مادر و فردی که در انتقال ارزش‌های اخلاقی به نسل بعد مؤثر است، می‌تواند در اصلاح الگوی مصرف نقشی بسیار مهّم داشته باشد. اگر در خانواده‌ای مصرف و استفاده از کالاهای مصرفی توسط مادر خانواده مدیریت نشود اقتصاد خانواده دچار مشکل می‌شود.

زنان قادرند برای استفاده بهینه از امکانات موجود و بویژه مصرف درست انرژی با مدیریت صحیح خود وضعیت مصرف را تعدیل و سامان بخشند و در نتیجه در ایجاد تحولات اساسی و حتی در کارکردهای اقتصادی در کل کشور نقش آفرینی کنند.

زنان باید اقتصاد را به فرزندانشان آموزش دهند

دکتر عادل پیغامی اقتصاددان و عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق﵇، در کنگره هفت هزار زن شهید که به همّت بسیج جامعه زنان برگزار شد، به بیان مباحثی در خصوص «سبک زندگی مناسب با اقتصاد مقاومتی و نقش زن در این زمینه» پرداخت و اظهار داشت: «... در پژوهشی که یک زن اقتصاددان صهیونیست درباره نگاه اسلام به زن داشته، آمده است که فقه اسلامی به زن اجازه مالکیت و انتقال مالکیت را داده است و گردش عظیمی در تمدن اسلامی توسط زن شکل می‌گیرد که زن غربی از آن بی‌بهره مانده و در رونق اقتصادی ما زنان نقش مهّمی در تولید دارند.»

وی تصریح کرد: «زنان باید به فرزندانشان اقتصاد آموزش دهند. مدیریت و نقش‌آفرینی در منزل در این زمان، روز به روز پیچیده‌تر می‌شود و زنان ما باید سواد اقتصادی داشته باشند و اگر همّت مضاعف و الگوی مصرف در خانه و خانواده برای فرزندان تبیین شود، رفتار اقتصاد مقاومتی تحقق پیدا می‌کند...»

«پریزاد» خدمه گوهرشاد، یک مصداق مهّم از نقش‌آفرینی زن در اقتصاد است

پیغامی به نقش اقتصادی زن در تمدن‌های ایران و اسلام اشاره کرد و گفت: «"پریزاد" خدمه گوهرشاد بود که توانست با استفاده از مصالح باقی مانده از مسجد گوهرشاد، مدرسه‌ای بسازد و این موضوع یک برش کوتاه و یک مصداق مهّم در زمینه نقش زن در اقتصاد است...[۱]»

والدین و مدیریت اقتصاد خانواده

بسیاری از والدین فکر می‌کنند وظیفه تربیتی فرزندانشان صرفاً در رعایت آداب نظافت و بهداشت، پوشش، رفتار و گفتار خلاصه می‌شود در صورتی که اگر فرزندان تربیت اقتصادی مناسبی نداشته باشند در زندگی با مشکلات عدیده‌ای مواجه خواهند شد.

یکی از کارهای مهّم خانوادگی، تنظیم امور اقتصادی و حساب دخل و خرج خانواده است. هرخانواده‌ای که با عقل و تدبیر باشد، حساب دخل و خرجش را بکند و به مقدار درآمدش خرج کند و بداند که پول را در چه راهی به مصرف می‌رساند، کمتر نیاز به قرض و وام و نسیه پیدا می‌کند و به فقر و ورشکستگی گرفتار نخواهد شد و زندگی نسبتاً آرامی خواهد داشت،

۱. http://dana.ir, http://hamshahrionline.ir, http://mehrkhane.com

حتی اگر کم بی بضاعت باشند، می توانند کم کم اوضاع اقتصادی خود را بهبود بخشند و زندگیشان را سروسامان دهند.

برعکس خانواده‌ای که در امور اقتصادی تدبیر درستی نداشته باشد و افراد آن بی‌حساب خرج کند، غالباً مقروض و بدهکار است و مجبور خواهد شد برای تأمین مخارج خویش، یا قرض کند یا ربا بگیرد یا دزدی کند و... ظاهرا این افراد زندگی بی‌دردسری نخواهند داشت. (امینی، ۱۳۸۸: ۱۹۷).

حضرت صادق﵇ فرمود: «يَا عُبَيْدُ إِنَّ السَّرَفَ يُورِثُ الْفَقْرَ وَ إِنَّ الْقَصْدَ يُورِثُ الْغِنَى»

«اسراف باعث فقر می‌شود و اقتصاد و میانه‌روی در زندگی، سبب بی‌نیازی است» (حرّعاملی، ۱۴۰۹: ج۱۷، ۶۴، باب استحباب الاقتصاد، حدیث اوّل).

بخش مهمّی از مسائل اقتصادی خانواده آموزش و تربیت رفتار صحیح اقتصادی به فرزندان است. آموزش اقتصاد به فرزندان به دو گونه مستقیم و غیرمستقیم صورت می‌گیرد. بخش غیرمستقیم که مهّم‌تر هم هست، روش و نوع عملکرد والدین است که خواه و ناخواه حتماً به فرزندان منتقل می‌شود.(غرویان، ۱۳۸۳: ۱۶-۱۷-۲۹) مادران مدیر، قانع و صرفه‌جو، فرزندانی به همینگونه تربیت می‌کنند و مادران اسرافکار، تجمّل‌پیشه و مصرف‌گرا نیز فرزندانی تنوع‌طلب و مصرف‌زده به جامعه تحویل می‌دهند.

بنابراین اوّلین گام در آموزش مهارت‌های اقتصادی به فرزندان تصحیح عملکرد والدین است. در شیوه دوّم، والدین یا مربیان به گونه‌ای مستقیم عمل می‌کنند. مثلاً درباره مسائل اقتصادی با فرزندان گفتگو می‌نمایند یا در هنگام خرید تذکرات لازم و آموزش‌های ضروری را به آن‌ها می‌دهند یا در خانه در مورد مصرف آب، برق، مواد غذایی، نگهداری وسایل و... امر و نهی می‌کنند. توجه به اقتصاد در خانواده زمینه بسیار مناسبی برای پرورش خصوصیات مهّم اقتصادی و اخلاقی در مدیران آینده جامعه است. علاوه بر نقش خانواده نمی‌توان از اثرگذاری صدا و سیما، رسانه‌ها و مطبوعات در انتقال واقعیت‌ها و آموزش چگونگی رفتار اقتصادی به خانواده‌ها غافل بود.[1]

1. http://www.akairan.com, http://www.iranseda.ir

جایگاه فرزندان در خانواده

بی‌تردید فرزندانی می‌توانند تأثیرات مثبت و سازنده در زندگی والدین داشته باشند که به خوبی تربیت شده باشند. والدینی که فضای مناسب و مطلوبی برای رشد و تربیت فرزندان خود فراهم نکنند، هرگز نمی‌توانند از وجود آنان به نحو بهینه بهره گیرند. علاوه بر آن، فرزندانشان نیز نمی‌توانند از وجود خود، بهره‌برداری کنند. به عبارت دیگر، نه والدین از داشتن چنین فرزندانی احساس رضایت می‌کنند و نه فرزندان از بودن خویش راضی هستند و این امر زمینه‌ساز بروز بیماری‌های روانی و گاه بزهکاری در آن‌ها خواهد بود. از این‌رو اهمیّت تربیت کودک و ادب کردن، تا آنجا که هست که حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: «لامیراث کالأدب»؛ «هیچ میراثی مانند ادب نیست.» (تمیمی‌آمدی، ۱۴۱۰ق: ۷۶۹).

امانوئل کانت، فیلسوف شهیر آلمانی نیز در اهمیّت تربیت می‌گوید: «در بین صناعات بشر دو صنعت از همه مشکل‌تر است: یکی حکومت و دیگری تربیت» (شکوهی، ۱۳۹۴: ۱۱) او اهمیّت تربیت را هم سنگ حکومت می‌داند. فرزندانی که به خوبی از تربیت بهره‌مند گردند آثار و ثمرات سازنده‌ای در زندگی والدین خویش داشته و عامل تداوم حیات خانوادگی به حساب می‌آیند و زندگی والدین را سرشار از گرمی و طراوت می‌سازند.

فرزندان در محیط خانوده از جایگاه مهّمی برخوردارند و اگر به نقش آنان توجّه کنیم، بر این امر بیشتر واقف می‌شویم. کلام گهربار پیامبراکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله حکایت از آن دارد که فرزند گرامی-اش فاطمه علیهاالسلام پاره تن اوست و لذا فرمود «فاطمة بضعة منّی» (مجلسی، ۱۴۰۴ق: ج۵، ۳۱۷) ایشان همچنین فرموده است: «اولادنا اکبادنا» «فرندان ما جگر گوشه‌های ما هستند» و یا فرموده‌اند: «الولد الصّالح ریحانة من ریاحین الجنة» (مجلسی، ۱۴۰۳: ج۱۰۱، ۹۰) «فرزند صالح گلی از گل‌های بهشت است».

در قرآن نیز جایگاه و منزلت رفیع فرزندان مورد تأکید قرار گرفته است، تا آنجا که تحت عنوان نور چشمان آدمی از آن‌ها یاد شده است «...رَبَّنا هَبْ لَنا مِنْ أَزْواجِنا وَ ذُرِّيَّاتِنا قُرَّةَ أَعْيُنٍ ...» (فرقان:۷۴) همچنین آن گاه که پدر از نعمتی ارزشمند برخوردار می‌شود، خواهان آن است که فرزند او نیز از چنان نعمتی ارزشمند برخوردار گردد، لذا وقتی که حضرت ابراهیم علیه‌السلام پس از امتحانات عدیده به مقام امامت دست می‌یابد، از خدا می‌خواهد که امامت

را در ذریه او نیز قرار دهد و خدا می‌فرماید که عهد ما بر ظالمین نمی‌رسد: «وَ إِذِ ابْتَلی إِبْراهیمَ رَبُّهُ بِکَلِماتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قالَ إِنِّی جاعِلُکَ لِلنَّاسِ إِماماً قالَ وَ مِنْ ذُرِّیَّتی قالَ لا یَنالُ عَهْدِی الظَّالِمین» (بقره:۱۲۴)

وقتی که گفت و گوهای لقمان با فرزندش را مرور می‌کنیم درمی‌یابیم که امر خطیر تربیت فرزند مدّ نظر اوست و این خود حکایت از اهمیّت فرزند دارد. عبارت «یا بنی» حاکی از این معناست، لذا او را از تکبر ورزیدن نهی می‌کند و می‌گوید: «وَ لا تَمْشِ فِی الْأَرْضِ مَرَحا» (اسراء:۳۷)

ملاقات هر روزه پیامبرﷺ با فاطمه‌علیها‌السلام و توصیه‌های معصومین در خصوص فرزندان و درخواست سعادتندی برای آنان، بیانگر اهمیّت فرزندان در زندگی والدین است. (نیک‌خو، ۱۳۸۶: ۲۳ ـ۲۱) همانند امام چهارم‌علیه‌السلام از خدا می‌خواهیم: «واعنی علی تربیتهم و تادیبهم وبّرهم» «و مرا در پرورش و تأدیب (راه پسندیده نمودن) و نیکی کردن ایشان یاری فرما» (ترجمه جواد فاضل، ۱۳۸۲: ۱۸۶).

جایگاه فرزندان در اقتصاد خانواده

نقش کودکان و فرزندان به عنوان یکی از مصرف‌کنندگان عمده در خانواده‌ها از یک سو و همچنین جایگاه آنان در آتیه اقتصاد خانواده‌ها از سوی دیگر لزوم توجه به آموزش صحیح و هدایت آنان را ایجاب می‌نماید. با رهبری صحیح و به جا در اقتصاد خانواده خصوصیات جمع‌گرایی، صداقت، دلسوزی، صرفه‌جویی، مسئولیت‌پذیری و دیگر خصوصیات مثبت رشد و پرورش می‌یابد. هدایت فرزندان در مسیر شناخت مسائل، مشکلات، کمبودها و محدودیت‌های اقتصادی خانواده‌ها می‌تواند در اصلاح رفتار مالی و همچنین واقعیت‌نگری آنان نقش مهمّی ایفا نماید. انتقال مفاهیم اقتصادی به کودکان از اهمیّت فوق‌العاده‌ای برخوردار است، در سنین پایین‌تر شرایط برای بسترسازی و شکل دهی آنچنان فراهم است که می‌توانید اوّلین ساختارهای اقتصادی ذهن فرزندان خود را طراحی و ایجاد کنید. (شاهد جوان، ۱۳۸۹: شماره ۵۹).

تشویق کودک به شریف‌ترین کسب‌ها

آئین مقدس اسلام کار و تلاش را تشویق کرده و آن را سبب تقرب به خداوند دانسته است. اگر کسی اهل کار و تلاش حلال و مشروع نباشد، هرگز نمی‌تواند در جنبه‌های دیگر زندگی موفق باشد. صنعت، زراعت و تجارت از مشاغل شریف است و پیامبران همگی به شغل‌های شریف و آبرومند اشتغال داشتند. نوح به کشتی سازی (هود:۳۸ـ۳۷)، داود به آهنگری و زره‌سازی (انبیاء:۸۰؛ سبا:۱۱ـ۱۰)، موسی به چوپانی (قصص:۲۸ـ۲۷) مشغول بودند. پیامبر بزرگ اسلامﷺ نیز شبانی می‌کرد. یکبار نیز در دوازده سالگی به همراه عمویش ابوطالب، که به تجارت می‌رفت، به مسافرت رفت و او را یاری کرد. (حسینی‌دشتی، ۱۳۷۷:ج۱، ۴۳۰ و ج۴، ۲۸۳) در یکی از روایات آمده است: «أُوحی إلی داود أن یستخلف سلیمان و هو صبّی یرعی الغنم» «خداوند به داود وحی کرد که سلیمان را که کودکی بود و گوسفند می‌چرانید جانشین خود کند» (مجلسی، بی‌تا: ج۴: ۲۴۷).

برای اینکه کودک بتواند شغل مناسبی داشته باشد باید از همان دوران تحصیل او را برای حرفه‌ای آماده کرد تا بتواند در زندگی متکی به کار و تلاش خویش باشد و گرفتار فقر و بدبختی نشود. بوعلی سینا می‌گفت: «وقتی کودک قرآن آموخت، باید دید چه کاری می‌خواهد بکند و باید برای آن کار آماده‌اش کرد. اگر می‌خواهد نویسنده شود، باید در زبان و نوشته‌ها و آثار گذشتگان مطالعه کند و اگر می‌خواهد وارد دیوان شود، باید حساب بیاموزد و اگر هدف دیگری دارد، باید برای آن هدف آمادگی پیدا کند».

پدر غزالی به هنگام مرگ به یکی از دوستانش گفت: «آرزو داشتم که خط بیاموزم و موفق نشدم. اکنون تو را وصیت می‌کنم که فرزندانم احمد و محمد را خط بیاموزی و مانعی نیست که همه اموال مرا در این راه صرف کنی. آن دوست مبلغ ناچیزی را که برای یتیمان مانده بود در راه آموزش خط به کودکان صرف کرد و چیزی برای هزینه زندگی آن‌ها باقی نماند. از این‌رو به آن‌ها گفت: «من فقیرم و چیزی ندارم که خرج شما کنم. شما را به مدرسه‌ای می‌برم تا در آنجا هم درس بخوانید و هم به اندازه قوت لایموت به شما پرداخت شود. یتیمان قبول کردند و همین کار موجب پیشرفت آن‌ها در تحصیل دانش شد.

درباره کودکان خوش استعداد باید اجازه داد که تحصیلات خود را به کمال برسانند و در ایام تعطیل مناسب است که کار و حرفه‌ای بیاموزند. زیرا گفته‌اند: اگر دست انسان به صنعتی آشنا باشد بهتر از فقر است. (بهشتی، ۱۳۹۰: ۵۳۴ـ۵۳۱)

تربیت اقتصادی کودکان

اقتصاد خانواده دو جنبهٔ اساسی دارد: اوّل؛ مدیریت درآمد از طریق کسب روزی حلال و دوّم؛ مدیریت هزینه‌ها از طریق دستیابی به الگوی مصرف صحیح است. تلاش کافی در جهت دستیابی به منافع اقتصادی در صورتی که با یک سری اصول همراه باشد اقتصاد خانواده را سالم و پایدار می‌نماید. مثلاً اگر بچه‌ها از محل عایدی خانواده خود اطلاعی نداشته باشند و عادت کنند صرفاً نیازمندی‌های خود را مرتفع سازند و به خواسته‌های سایر اعضای خانواده بی‌اعتنا باشند در بازهٔ زمانی کوتاهی تبدیل به مصرف‌کنندگان حریصی تبدیل می‌شوند. چنین فردی هرگز قادر به قبول مسئولیت و انتخاب روش صحیح زندگی نیست و این به ضرر اقتصاد و جامعه است. در محیط فساد، مال و ثروت به هدر داده می‌شود و در طریق تولید صنعتی و کشاورزی به کار نمی‌افتد و فعالیت سالم وجود ندارد و برای درآمد خود رو به کارهای خلاف و کارهای نامشروع می‌آورند. و در اینصورت انتظاری جز ضرر و فقر و بطالت و لگد مال شدن ارزش‌های اخلاقی و تعطیل کسب‌های مشروع نیست.

از طرف دیگر، اگر والدین تنها در این اندیشه باشند که فرزندشان خوب بخورند، خوب بپوشند و در یک کلام همه چیز داشته باشند، در عین حالیکه خود را از ضروری‌ترین چیزها محروم می‌سازند، ناآگاهانه توقعات فرزندان را بالا می‌برند. آنان از نیازهای والدین‌شان بی‌اطلاع مانده و تنها راه ارضای امیال خود را خواهند شناخت. بر این اساس شایسته است همواره در اقتصاد خانواده جایگاه مناسبی برای آموزش و ارتقا سطح آگاهی و آمادگی فرزندان جهت مواجهه با مسائل مالی و اقتصادی در نظر گرفته شود. (بهشتی، ۱۳۹۰:۳۵۰)

راهکارهای موفقیت در اقتصاد خانواده

اگر بخواهیم اقتصاد خانواده خود را بر مبنای اصول دینی و علمی دوام و قوام بخشیم می‌بایست به راهکارهای زیر توجه داشته باشیم:

الف) عمومی برای کل اعضای خانواده

۱. برنامه‌ریزی برای آینده اقتصاد خانواده: بی‌شک برنامه‌ریزی برای آینده ی زندگی در تمامی خانواده‌ها مطرح است. در بطن یک مدل سیستمی اقتصاد خانواده، خانواده و اقتصاد آن را نمی‌توان از هم مجزا کرد. و همچنین شناخت فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصاد خانواده در این

راستا اهمیّت دارد. این کار برای تمام اعضای خانواده مفید خواهد بود. می‌توان جلسات خانوادگی را روی این موارد متمرکز کرد.

۲. رجوع به مشاوره اقتصادی در مشکلات و مسائل مختلف

۳. افزایش سطح دانش اقتصادی خانواده

۴. روحیه همکاری بین اعضای خانواده: تعامل مناسب بین اعضای خانواده و همچنین اوّلویت‌بندی نیازهای اقتصادی سبب تقویت و سلامت اقتصاد خانواده می‌گردد.

۵. توجه به آموزه‌های دینی: ترویج مسائل اقتصاد اسلامی و دینی در خانواده و پرهیز از روحیهٔ اسراف و تبذیر می‌تواند اقتصاد خانواده را قوام بخشد. پرداخت خمس و زکات و وجوهات شرعی و...[1]

ب) خاصّ برای کودکان

۱. بچه‌ها باید از محل کار والدین، حرفه آنان و دشواری‌های شغل شان آگاهی داشته باشند.

۲. بهتر است بچه‌ها با بودجه خانواده آشنا باشند و از مقدار حقوق و یا دستمزد والدین خود آگاهی یابند.

۳. اگر مادر، خانه‌دار است بچه‌ها باید اهمیّت وظایف، کار و زحمات خانه‌داری را بدانند و به آن احترام بگذارند. بچه‌ها باید بدانند که کارهای خانه به زحمت و تلاش فراوان نیاز دارد.

۴. بچه‌ها باید احتیاجات عمومی و مشترک خانواده مانند فرش، رادیو، تلویزیون، کتاب و... را تشخیص داده و یاد بگیرند از بعضی نیازهای خود جهت رفع نیازهای دیگر اعضای خانواده صرف‌نظر نمایند.

۵. نباید به بچه‌ها اجازه داد که اگر وضع مالی خانواده رضایت‌بخش است، به خود ببالند و به اصطلاح لاف ثروتشان را بزنند. در چنین خانواده‌هایی که از رفاه نسبی بیشتر و بهتری برخوردارند، بهتر است پول‌ها صرف نیازهای عمومی خانواده بشود. به عنوان مثال خرید کتاب بهتر از خریدن لباس اضافی است.

۶. اگر خانواده‌ای به دلایل مختلف نیازهای خود را به زحمت برآورده می‌کنند، بچه‌ها باید بدانند که انسان‌ها در تلاش و کوشش بیشتر برای معاش حلال و بهبود زندگی، بیشتر احساس غرور می‌کنند تا در پول اضافی و ثروتی که بدون دردسر به دست آمده است. در چنین

1. http://athir.blogfa.com, http://www.migna.ir, http://www.aftabir.com

خانواده‌هایی باید بردباری، تلاش در راه آینده‌ای بهتر، گذشت و مساعدت را تبلیغ و پرورش داد. والدین هرگز نباید در مقابل بچه‌ها از وضع زندگی خود بنالند و یا شکایت کنند. بر عکس آن‌ها باید خود را خوشبخت نشان بدهند و برای بهبود معیشت خانواده تلاش و روزهای بهتری را برای خود و خانواده آرزو نمایند.

۷. وسایلی که مورد نیاز زندگی خانواده هستند به تدریج فرسوده و کهنه می‌شوند که باید وسایل جدید و نو جانشین آن‌ها شوند. از طرف دیگر وسایل جدید را باید خرید؛ بنابراین لازم است از درآمد خانواده مبلغی پس انداز شود. همچنین لازم است بچه‌ها بیاموزند که از وسایل زندگی به طور عاقلانه‌ای استفاده نمایند و نسبت به وسایل مشترک و عمومی خانواده دلسوزی لازم را از خود نشان بدهند.

۸. در تنظیم برنامه اقتصادی خانواده، از فرزندانتان نظرخواهی کنید و نظرشان را در جمع خانواده، مطرح و از برنامه و نظرهای زیبای آنان با توجه به سن و سال‌شان تشکر کنید. (غرویان، ۱۳۸۳: ۱۰۱ـ۱۰۲) با این کار می‌توانید تفکر اقتصادی فرزندانتان را تقویت کرده و به شخصّیت اجتماعی آنان، جهت ببخشید.

۹. ملاحظه‌کاری را باید در بچه‌ها تقویت نمود. ملاحظه‌کاری جنبه خاصّ دلسوزی است. دلسوزی بیشتر در افکار و تصورات انسان‌ها تجلّی می‌یابد امّا ملاحظه‌کاری در عادات ظاهر می‌شود. بچه‌ها باید قادر باشند و یاد بگیرند بدون اینکه لوازم و وسایل خانه را کثیف کنند یا بشکنند، از آن‌ها استفاده نمایند.

۱۰. حس مسئولیت‌پذیری در بچه‌ها را باید بالا برده و تقویت نمود. حس مسئولیت‌پذیری یعنی اینکه هر گاه چیزی در اثر قصور یا اشتباهی خراب یا از بین رفت، انسان بی‌آنکه مجازات شود، احساس خجالت و شرمساری نماید. بنابراین نباید بچه‌ا را برای خراب کردن یا از بین بردن سهوی وسایل خود و خانواده، مجازات یا تهدید نمود. بچه‌ها باید از بی‌احتیاطی‌شان، خودشان قلباً احساس تأسف کنند. این مهّم نیز با صحبت کردن و توضیح دادن به بچه‌ها میسر خواهد شد.

۱۱. پس‌انداز کردن: لازم است از درآمد خانواده مبلغی برای روزهای مهّم و حساس پس‌انداز شود و بهتر است برای کودکان حساب بانکی باز کنید.

۱۲. سعی‌کنید در ایام فراغت تابستان، کودکان‌تان را به کلاس‌ها و کارهایی هدایت کنید که مورد علاقه آنان باشد تا در آینده، تخصص و حرفه‌ای بیاموزند.

۱۳. به فرزندان خود بیاموزید که پول می‌تواند چیزهای بسیار زیادی بخرد امّا نه همه چیز را: پول می‌تواند برای شما یک ملک بخرد، امّا یک خانه نه. شما می‌توانید با پول دارو و خدمات پزشکی بخرید امّا نه سلامتی را، شما با پول می‌توانید امکان تحصیل را بخرید، امّا برای باسواد بودن به اموری فراتر از امکان تحصیل نیز هست با پول می‌توان یک تخت زیبا خرید، امّا برای خوابیدن شما به آرامش نیاز دارید. که پول تنها وسیله‌ای برای دستیابی به خوشبختی است نه خود آن.

۱۴. توصیه می‌شود هنگام خرید، کودکان مبلغ معامله را محاسبه و پرداخت کنند تا از این طریق، دانسته‌های آموزشگاهی به‌صورت کاربردی درآید.

۱۵. به کودکتان پول توجیبی دهید و هرچند مدت یک بار از کودکتان پول قرض کنید تا از این راه، احساس تعاون و نوع دوستی را به‌طور غیرمستقیم به او آموزش دهید. (پیام زن،۱۳۸۴: ۷۳؛ امینی، ۱۳۸۸: ۱۹۸ـ۱۹۹).

آموزش مفاهیم اقتصادی به کودکان

راه‌های بسیاری برای آموزش مفاهیم اقتصادی به کودکان وجود دارد که مهّم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

الف) پدر و مادر باید فرهنگ کار کردن را به فرزندان خود بیاموزند

اولیاء باید کودکان خود را تلاشگر و فعال بار آورند و تنبلی و تن‌پروری سرچشمه انحرافات زیادی است. کسانی که از همان دوران کودکی تن به کار می دهند، زندگی موفق‌تری را پیش‌رو دارند. برخی می‌پندارند کار کودکان و نوجوانان تنها درس خواندن و بازی کردن است و والدین هم باید همه چیزرا همیشه برای آنان مهیا کنند و آن‌ها را در رفاه مطلق نگاه دارند. بدون تردید کودک و نوجوان نیاز به بازی و تفریح دارد و باید به نحو مطلوب درس بخواند و رشد کند. لیکن باید دانست که کودک باید در همه ابعاد شخصیّتی پرورش یابد و فکر و اندیشه و درس او توامان بکار افتد و در حدّ خود از مهارت‌های فردی و اجتماعی برخوردار گردد. اصولاً به تعبیر شهید مطهری کار انسان را تربیت می‌کند، یعنی همانطورکه انسان کار تولید می‌کند، کار هم در ساختن شخصیّت انسان سهیم است.

والدین با نگرش تربیتی انجام برخی از کارهای ساده و آسان را به کودک واگذار می‌کنند و در مقابل تلاشی که فرزند انجام می‌دهد، او را تشویق کنند و بتدریج به میزان مسئولیت‌های او اضافه کنند و او را برای یک زندگی متحرک و پر تکاپو آماده سازند.

کاری که به فرزند واگذار می‌شود باید متناسب با ظرفیت‌های روانی و جسمانی او باشد. کارهای طاقت‌فرسا و خشن مغایر با مصالح و حقوق کودکان بشمار می‌آید. و والدینی که کارهای فرزندان ان را خود انجام می‌دهند این کار موجب بیکاری و تن پروری کودکان است و سرچشمه لغزش‌ها و اوهام و خیالات می‌شود. (زرهانی و تاجیک اسماعیلی، ۱۳۷۵: ۱۰۹ـ۱۰۸).

امام علی﵇ سخن حکیمانه‌ای در این زمینه می‌فرمایند: «النفسُ أن لم تَشغَلهُ شَغَلَکَ» «یعنی تو نفس را اگر به کاری مشغول نکنی او تو را به خودش مشغول می‌کند» (مطهری،۱۳۸۲: ۲۷۸).

ب) مشورت با فرزندان در مسائل اقتصادی

خانواده‌های سالم و صمیمی از هر عاملی که بتواند پیوند میان والدین و فرزندان را تقویت کند، احساس تعلّق به خانواده را در فرزندان بارور سازد و به همان اندازه به تکوین و تکامل روابط کمک کند، استقبال می‌کنند. مشورت با فرزندان، موجب ورزیدگی نیروی عقلانی و تدبیر زندگی می‌شود؛ زیرا هر پرسشی، فرصت است برای اندیشیدن و حل مشکلی که پیش روست. همچنین باعث رشد احساس مسئولیت فرد در رو به‌رو شدن با زندگی می‌شود و حس قدر شناسی از مواهب و موقعیت‌های موجود را افزایش می‌دهد.

از این‌رو والدینی که روابط سالمی با فرزندان خود دارند، مسائل خانواده را در جمع اعضا مطرح و با فرزندان خود مشورت می‌کنند، از او نظر می‌خواهند و بدین وسیله مقبولیت را در او تعالی و تکامل می‌بخشند و از این طریق، باب تفاهم میان والدین و فرزندان گشوده می‌شود. (حسینی، ۱۳۸۷: ۱۲۷).

ج) صرفه‌جویی

صرفه‌جویی به مفهوم مصرف چیزی به شکل درست و مناسب آن است. این مسئله برای ایجاد تعادل میان درآمد و هزینه بسیار مهّم و اساسی است و در حوزه اقتصاد خانواده نیز می‌تواند تأثیرگذار و سرنوشت‌ساز باشد.(کلانتری، ۱۳۸۸: ۴۷) آنچه از نظر اسلام مورد تأیید

است؛ نه بخل است و نه اسراف، بلکه میانه‌روی و حالت اعتدال شالوده اصلی الگوی مصرف در اسلام را تشکیل می‌دهد. در قرآن، آیات بسیاری به اسراف اشاره دارد از جمله: یونس/۱۲و ۸۳، شعراء/۱۵۱، غافر/۲۸ و... . و امام سجاد﵇ در یکی از دعاهای مکارم الاخلاق می‌فرماید: «پروردگارا بر محمد و آل او درود فرست و مرا از ارتکاب اسراف باز دار و روزی مرا از تلف شدن حفظ فرما» (ترجمه جواد فاضل، ۱۳۸۲: ۱۴۹).

در تربیت فرزندان توجه به مسائل اقتصاد خانواده و عدم اسراف و تبذیر، اهمیّت دارد. طریقه آموزش اقتصاد به این است که نه آنقدر به مسائل اقتصادی فرزند خویش بی‌تفاوت باشد که او محتاج دیگران شود و خویشتن را از عزت و احترام باندازد و نه آنقدر هم به آینده مالی او رسیدگی نماید که اوّلاً: حلم و بردباری را از او بگیرد، درحالی‌که همین فرزند در آینده به بردباری نیاز مبرم دارد تا در سختی‌ها سربلند باشد. «یَستَحِبُّ غَرامَهُ الغُلامِ فی صِغَرِهِ لِیَکُونَ حَلیماً فِی کِبَرِهِ» (حرّعاملی، ۱۴۰۹ق: ج۲۱، ۴۷۹).

ثانیاً: افراط و تفریط فرزندان که منشاء عدم رعایت چنین حقی است موجب مصرف‌گرایی او شده و بهترین شغل انتخابی‌اش دلالی و واسطه‌گری خواهد بود؛ درحالیکه با کمی دقتِ پدر، می‌توانست تولیدکننده باشد و بدیهی است که سبک عملی زندگی والدین در این نوع تربیت نقش دارد. (پیرنیا، ۱۳۸۴: ۱۱۵ـ۱۱۶).

معضل فزون‌خواهی و انباشت ثروت، از زمینه‌های رواج مصرف‌گرایی و تبدیل آن به یک هنجار اجتماعی است. در جامعه‌ای که حرص و زیاده‌طلبی و انباشت و نمایش ثروت و فخرفروشی به یک هنجار تبدیل شود، پیش از آنکه ارزش و احترام انسان بر اساس فضایل اخلاقی و توانمندی‌های فکری آن‌ها سنجیده شود، به میزان ثروت و سرمایه وی ارزیابی می‌شود. به این ترتیب، جامعه از رشد فکر و تکامل روحی و روانی و توسعه فرهنگی و اقتصادی باز می‌ماند و ثروت‌اندوزی، مصرف‌گرایی و تجمّل‌پرستی جزو ارزش‌های ما در خواهد آمد. آیین اسلام که برقراری عدالت در جنبه‌های گوناگون زندگی بشری و رسیدن به کمال معنوی انسان‌ها را سفارش می‌کند، با هرگونه زیاده‌خواهی، تجمّل‌گرایی و مصرف‌زدگی مخالف است و این آموزه در سیره رفتاری و اقتصادی امامان معصوم﵈ تجلی یافته است.

برای کاهش هزینه خانواده، قبل از استفاده از هر روشی، قیمت روش‌های مختلف را با هم مقایسه کنید. آن‌گاه از روشی استفاده کنید که ضمن تحقق خواسته نهایی و ایجاد مطلوبیت در خانواده، پایین‌ترین هزینه را داشته باشد. مثلاً در انتخاب وسایل زندگی با توجه به قیمت

انواع کالا و در نظر گرفتن کیفیت هر کدام، موردی را انتخاب کنید که در عین ارزان‌تر بودن، هدف شما از به‌کارگیری آن وسیله را هم به نحو مطلوبی محقق می‌سازد.

به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، صرفه‌جویی، قناعت و پرهیز از تجمّل‌گرایی و چشم و همچشمی از اصول اجرای مدیریت مالی است. (ارمغان، ۱۳۸۸، شماره ۸).

فرزندان باید بدانند که پول دسترنج پدر است که او در اثر کار مفید اجتماعی به دست می‌آورد. رعایت میانه‌روی، پرهیز از خواسته‌های غیرضروری و اجتناب از حرص و ولع مادّی، پایه‌های تربیت صحیح است. فرزندان باید دریابند که انسان در مبارزه شدید خود برای بهبود زندگی، بیشتر احساس غرور می‌کند و بردباری و تلاش می‌تواند وضع مادّی را بهبود بخشد. باید به کودکان یاد داد که بدون اجازه به اموال دیگران دست نزنند و نیز والدین باید صداقت اقتصادی داشته باشند و مسائل را از کودکان خود پنهان نکنند. اطفال باید نخست برای خود و سپس برای بقیه افراد خانواده و اجتماع احساس دلسوزی کنند و نباید در نگهداری لوازم و اشیاء زندگی بی‌توجهی نمایند. زندگی قناعت آمیز در کنار کار و فعالیت اقتصادی موجب جایگزینی اصل تعادل در زندگی می‌شود[1].

آثار مثبت پرهیز از اسراف

پرهیز از اسراف در زمینه اقتصادی، سرمایه‌های فرد و جامعه را از تلف شدن نگاه داشته، دوام حیات مادّی انسان را در هنگام مواجهه با مشکلات زندگی بیمه خواهد کرد و در بُعد اخلاقی مبارزه با اسراف فرد و جامعه را قادر می‌سازد، تا به اساسی‌ترین مسئولیت انسانی و اخلاقی خود ـ کمک به دیگران ـ بپردازد. دوری از اسراف که خیمه زندگی انسان را همچنان بر پایه محکم اعتدال، نگه می‌دارد و جامعه را از وقوع جرم‌هایی از قبیل دزدی، رشوه و کلاهبرداری و پیامدهای آن، محافظت می‌نماید و همچنین بشر می‌تواند به بالاترین وظیفه خود در برابر خداوند یعنی شکرگزاری دست یابد. به عبارت دیگر از دیگر آثار پرهیز از اسراف، تأمین بنیه مالی، تامین آینده زندگی، نفی جرم‌های مالی و... است. (موسوی کاشمری، ۱۳۸۵: ۵۸).

خاموش‌کردن چراغ‌های اضافی، پس‌اندازکردن پول خردها و صدقه‌دادن از جمله کارهایی است‌که عادات و رفتارهای مثبت در بچه‌ها ایجاد می‌کند که یک عمر با آن‌ها می‌ماند. حتماً برایشان دلیل آن کارها را هم توضیح دهید و بگویید که چه فوایدی با انجام آن کارها نصیبشان

1. http://hamshahrionline.ir

می‌شود. صدقه دادن به آن‌ها یاد می‌دهد که افراد فقیر هم در دنیا هستند و این یعنی باید برای آنچه که دارند شکرگذار خداوند باشند[1].

د) پول تو جیبی

یکی از مهّم‌ترین مسائل در تربیت کودکان پول تو جیبی است که باید با توجه به سن آن‌ها در نظر گرفته شود.

با توجه به وضعیت اقتصادی خانواده‌ها در سال‌های اخیر، تربیت مالی فرزندان به یک دغدغه اساسی برای خانواده‌ها تبدیل شده و آرامش‌شان را به هم زده است. اینکه از چه زمانی و به چه اندازه باید به فرزندان پول تو جیبی داد و تا چه اندازه نیازهای مالی یا خواسته‌هایشان را برطرف کرد نیاز به دقّت بسیار دارد. پول تو جیبی بهتر است از پنج سالگی به بعد برای بچه‌ها در نظر گرفته شود؛ زیرا در این سن است که کودک توجه‌اش به خریدن و به دست آوردن جلب می‌شود. در سنین پیش دبستانی بچه‌ها هنوز بوفه‌ای برای خرید ندارند که نیاز باشد پول تو جیبی قابل توجهی بگیرند امّا در دبستان بهتر است پول تو جیبی داشته باشند.

به نحوه خرج کردن پول توسط فرزندتان دقّت کنید. در سال‌های ابتدای دبستان بهتر است برای همراهی با فرزندتان پول تو جیبی به طور روزانه برای او در نظر گرفته شود زیرا با این روش می‌تواند خرج کردن را بیاموزد و نحوه درست آن را یاد بگیرد. این مبلغ می‌تواند تا حدّی باشد که کودک بتواند بعضی از نیازهای عادی خود را برطرف سازد نباید به حدّی باشد که به او امکان خرید اقلام گران قیمت را بدهد. برای نوجوانان (در مقطع راهنمایی) بهتر است از روش هفتگی استفاده کنید تا بتواند هزینه‌هایش را برآورده و از پولش به درستی استفاده کند و در دوران دبیرستان می‌توانید به صورت هفتگی و ماهانه پول تو جیبی بدهید.

بچه‌ها باید یاد بگیرند که قدر پول‌شان را بدانند و بسیار مهّم است که فرزند شما قدردان پول که دریافت می‌کنند باشند و از آن به بهترین شکل ممکن استفاده کنند. این پول تو جیبی می‌تواند روزانه، هفتگی و یا ماهانه باشد؛ امّا باید به دقّت برنامه‌ریزی شود که چه مقدار پول و به چه نحوی به بچه‌ها داده می‌شود. در هر موقعیت سنی فرزند شما نیازهای خاصّ و ویژه‌ای دارد که باید به آن رسیدگی شود. وقتی نیازها زیاد شوند باید به او یاد داد که برخی از آن‌ها را می‌شود انجام داد و برخی را نمی‌شود، اگر وسیله مورد نیاز او را با همراهی خودش تهیه کنید که بداند چقدر برای این وسیله هزینه می‌شود، تأثیر تربیتی بهتری خواهد داشت. اگر هم

1. http://www.akairan.com

نمی‌توانید تهیّه کنید به او توضیح دهید که وسیله‌ای که می‌خواهد گران قیمت است یا از توان مالی خانواده خارج است و نمی‌توانید به زودی آنچه می‌خواهد را برایش بخرید.

مبلغ پول تو جیبی باید طوری تعیین شود که فرزندان بتوانند علاوه بر رفع نیازهای ضروری خود مبلغی را به خرید آنچه دوست دارند، اختصاص دهند. بنابراین از ارائه مبلغ اضافه بپرهیزید و بگذارید به آنچه برایش مقرر شده است، عادت کرده و برنامه زندگی خود را با همان مبلغ تنظیم کند. روانشناسان توصیه می‌کنند، برای جلوگیری از اینکه کودک به دلیل نیاز برای تهیه پول مورد نیازش دست به رفتارهای نادرست بزند، می‌توانید به او پول قرض بدهید، نه آنکه به او پول بدهید. به این معنی که به او بگویید این پول را به تو قرض می‌دهم و تو باید با پس‌انداز، این مبلغ را به من برگردانی. این رفتار به او می‌آموزد که اوّلاً درآمد یا پول تو جیبی خود را به درستی خرج و پس‌انداز کند و در ثانی در صورت نیاز فقط می‌تواند از فردی مطمئن پول قرض کرده و در اسرع وقت قرض خود را ادا کند. رفتار قاطعانه در مقابل فرزند باعث می‌شود تا اقتصاد صحیح را آموخته و برای آینده بدرستی برنامه‌ریزی کند. همچنین به جوانان خود اجازه دهید تا برای خرج کردن پول‌هایشان خودشان تصمیم بگیرند وقتی فرزندتان کمی بزرگتر شد، خطرات قرض کردن و بدهی‌های سنگین را به آن‌ها توضیح دهید. بگویید که در قبال خرید اقساطی اجناس چگونه درصدی به عنوان بهره پول تعیین می‌شود.

کودکتان را به بانک ببرید و برایش حساب باز کنید. با او به خرید بروید و نحوه صحیح خرید کردن را آموزش دهید. همیشه یک انتخاب جذاب برای خرج کردن پول و انگیزه لازم برای پس‌انداز کردن در اختیار کودک قرار دهید. روانشناسان معتقدند در پایان ماه در صورتی که کودک پول هفتگی‌اش را به درستی خرج یا پس‌انداز کرده باشد، می‌توان مبلغی را به عنوان جایزه ویژه علاوه بر مبلغ پول تو جیبی به او هدیه کرد تا متوجه شود که رفتار درست او مورد توجه والدین قرار گرفته است و به تکرار رفتار خوب خود تشویق شود. (زندگی ایرانی، ۱۳۹۲: ۴۸).

یکی از بزرگ‌ترین آموزه‌ها این است که به کودک بیاموزید در اقتصاد و خرج کردن اوّلویت اوّل نیاز به خرید وسیله ضروری است و اوّلویت دوّم صرف خواستن و آرزوی چیزی داشتن است. بهتر است راجع به این موضوع با او صحبت کنید و از تجربه‌هایتان بگویید مهّم است که او درباره این مسائل هم کمی فکر کند.

ما به کودکان پول توجیبی می‌دهیم، چون با این کار مدیریت مالی را به آن‌ها آموزش می‌دهیم. کودکانی که مجبور به مبارزه و تلاش برای مسائل مسائل پولی می‌شوند نه تنها

مسئولیت مالی بیشتری پیدا می‌کنند، بلکه در تمامی زمینه‌های زندگی نیز مسئول‌تر بار می‌آیند. درحقیقت این مقوله بدان معناست که کودکان با مهارت‌های درست و به جای مدیریت مالی برای مدیریت و پیشبرد وظایفشان در مدرسه نیز بهتر عمل می‌کنند. (امینی، ۱۳۸۸: ۳۰۳_۲۰۱).

نتیجه

خانواده به عنوان مؤثرترین کانون رشد و تربیت فرزندان، نقش مهمّی در شکل‌گیری هویّت اقتصادی کودکان و نوجوانان ایفا می‌کند. همچنین فرزندان نیز با رفتار مالی درست، نقش عمده‌ای را در توانمندسازی اقتصاد خانواده دارند و در حقیقت این رابطه دو سویه و متقابل است.

به عبارت دیگر رفتار فرزندان آیینه تمام نمای والدین است. خانواده‌ای در زمینه اقتصادی موفق است که بتواند اصول ساده و مهّم اقتصادی را از همان کودکی در فرزندان خود نهادینه کند. در این میان مادران می‌توانند جایگاه ویژه‌ای داشته باشند.

در آموزش قوانین اقتصادی به فرزندان، اوّلین و بهترین روش، عملکرد والدین است یعنی اگر والدین رفتار اقتصادی صحیح داشته باشند، می‌توانند به آسانی بسیاری از مفاهیم اقتصادی را به فرزندان شان انتقال دهند که موجب موفقیت اقتصادی آن‌ها در آینده خواهد شد. راه‌های بسیاری در این زمینه وجود دارد که مهّم‌ترین آن‌ها عبارتند از: آموختن فرهنگ کار کردن به فرزندان یا مسئولیت‌پذیری، صرفه‌جویی، پول تو جیبی

منابع

کتاب

- امینی، ابراهیم، تربیت، چاپ پنجم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۸.
- بهشتی، احمد، اسلام و تربیت کودکان، چ اوّل، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۹۰.
- بهشتی، احمد، تربیت کودک درجهان امروز، چ اوّل، قم: بوستان کتاب، ۱۳۷۷.
- پیرنیا، علی، بهشت پدر و فرزند، چ اوّل، مشهد: بنفشه، ۱۳۸۴.
- ترجمه جواد فاضل، صحیفه سجادیه، چ اوّل، قم: گلستان ادب، ۱۳۸۲.
- تمیمی‌آمدی، عبد الواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، محقق/مصحح: رجائی، سید مهدی، قم: دار الکتاب الإسلامی، ۱۴۱۰ق.
- تهران: دار الکتب الإسلامیهٔ، ۱۴۰۴ق.
- حرّعاملی، محمد بن حسن، وسائل‌الشیعهٔ، ج۲۱و ۱۷، قم: مؤسسهٔ آل‌البیت، ۱۴۰۹ق.
- حسینی، داود، روابط سالم در خانواده، تهیه مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، چاپ هشتم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۷.
- حسینی‌دشتی، مصطفی، معارف و معاریف: شامل احکام، اخلاق، تاریخ، علوم، اعلام و اصطلاحات اسلامی، ج۱ و ج۴، چ اوّل، تهران: مفید، ۱۳۷۷.
- زرهانی احمد و عزیزالله تاجیک اسماعیلی، نگاهی به نقش‌های تربیتی خانه و مدرسه، چ سوم، تهران: انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۵.
- شکوهی، غلامحسین، مبانی و اصول آموزش و پرورش، چ سی و چهارم، تهران: آستان قدس‌رضوی، شرکت به نشر، ۱۳۹۴.
- غرویان، محسن، تربیت فرزند با نشاط و سالم، چ هفدهم، قم: احمدیه، ۱۳۸۳.
- کلانتری، علی‌اکبر، اسلام و الگوی مصرف، چ ششم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۸.

— ماکارنکو، آنتون سمیونوویچ، گفتارهائی درباره تربیت فرزندان، ترجمه ابوتراب باقرزاده، چ نهم، تهران: چاپخش، ۱۳۶۹.
— مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی، بحار الأنوار، ج۱۰۱، بیروت: دار إحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
— مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، مصحح: سیدهاشم رسولی محلاتی، ج۵و ۴.
— مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، چ چهل و پنجم، تهران: صدرا، ۱۳۸۲.
— موسوی کاشمری، مهدی، پژوهشی در اسراف، چ سوم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۵.
— نیک‌خو، مهدی، گلبرگ زندگی، بررسی جنبه‌های گوناگون رشد و تربیت کودک، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶.

مجله

— اصلاح الگوی مصرف، مأموریتی همگانی(فصل هشتم)، ارمغان، شماره ۸، پاییز،۱۳۸۸.
— پیام زن، ماهنامه ویژه مسائل زنان و خانواده، فرزندان و اقتصاد خانواده، شماره۴ (پیاپی ۱۶۰)، سال چهاردهم، تیر ۱۳۸۴، ص۷۳.
— زندگی ایرانی، شماره ۵۳، اسفند ماه ۹۲، ص۴۸.
— شاهد جوان، ماهنامه فرهنگی، مسائل اجتماعی، شماره ۵۹، خرداد ۱۳۸۹.

سایت

— http://athir.blogfa.com/post-1927.aspx
— http://www.akairan.com/koodak/tarbiat1/20141040330.html
— http://www.iranseda.ir/FullItem/?g=1112161
— http://hamshahrionline.ir/details/141242
— http://dana.ir/News/512504.html
— tp://mehrkhane.com/fa/news/5648
— http://athir.blogfa.com/post-1927.aspx (

— http://www.migna.ir/vdcjvtev.uqeiyzsffu.html
— http://hamshahrionline.ir/details/141242
— http://www.akairan.com/koodak/tarbiat1/23128.html
— http://www.aftabir.com/lifestyle/view/154726